

หลักประกันตามสัญญาทางแพ่ง

นางวนิดา อินทรอำนาจ
วิทยากรชำนาญการพิเศษ
กลุ่มงานพัฒนากฎหมาย สำนักกฎหมาย

บทความนี้ใช้เพื่อนำออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภา
รายการเจตนารมณ์กฎหมาย
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

หลักประกันตามสัญญาทางแพ่ง

ผู้เรียบเรียง : วนิดา อินทรอำนวย
วิทยากรชำนาญการพิเศษ
กลุ่มงานพัฒนากฎหมาย สำนักกฎหมาย

บทนำ

หลักประกันตามสัญญาทางแพ่ง ได้แก่ หลักประกันด้วยทรัพย์สินและหลักประกันด้วยบุคคล ในกรณีหลักประกันด้วยทรัพย์สินมี ๒ รูปแบบ คือ การจำนำและการจำนอง ซึ่งถ้าเป็นทรัพย์สินเคลื่อนที่ได้เรียกว่า “สังหาริมทรัพย์” เช่น รถยนต์ รถจักรยานยนต์ นาฬิกาข้อมือ แหวนเพชร สร้อยคอทองคำ ฯลฯ ทรัพย์สินประเภทนี้เมื่อนำไปเป็นหลักประกันการชำระหนี้ได้ในรูปแบบจำนำ โดยผู้จำนำต้องส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้รับจำนำ แต่ถ้าทรัพย์สินเคลื่อนที่ได้ไม่ได้เรียกว่า “อสังหาริมทรัพย์” เช่น บ้าน ที่ดิน ฯลฯ ทรัพย์สินประเภทนี้หากจะนำไปเป็นหลักประกันการชำระหนี้ได้ในรูปแบบการจำนอง ผู้จำนองนำทรัพย์สินไปตราไว้แก่ผู้รับจำนองเพื่อเป็นการประกันการชำระหนี้โดยไม่ส่งมอบทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันให้แก่ผู้รับจำนอง ในกรณีหลักประกันด้วยบุคคล คือ การค้ำประกันการชำระหนี้ แบ่งเป็น ๒ กรณี คือ กรณีค้ำประกันการชำระหนี้โดยบุคคลคนเดียว และกรณีค้ำประกันการชำระหนี้โดยบุคคลหลายคน บทความเรื่อง “หลักประกันทางแพ่ง” มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอข้อมูลวิชาการเกี่ยวกับหลักประกันทางแพ่งในรูปแบบ จำนำ จำนอง และค้ำประกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาหลักการเหตุผลของกฎหมาย รวมถึง สภาพปัญหาและข้อเสนอแนะให้ตระหนักรู้และสร้างความเข้าใจกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหลักประกันทางแพ่งอันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนทั่วไป

บทเนื้อหา

การจำนำ การจำนอง และการค้ำประกัน เป็นสัญญาอีกกลุ่มหนึ่งภายใต้ “เอกเทศสัญญา” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือ ป.พ.พ. บัญญัติไว้ในบรรพ ๓ โดยมีสาระสำคัญดังนี้

การจำนำคืออะไร

การจำนำ คือ การที่ผู้จำนำส่งมอบทรัพย์สินที่เป็นสังหาริมทรัพย์ ซึ่งตนเป็นเจ้าของให้แก่ผู้รับจำนำเพื่อเป็นการประกันว่าตนจะชำระหนี้ (ป.พ.พ. มาตรา ๗๔๗)^๑ และในกรณีที่ทรัพย์สินที่นำมาจำนำมีตราสาร ผู้จำนำต้องแจ้งให้ผู้รับจำนำทราบและต้องมอบตราสารนั้นให้ผู้รับจำนำไว้ด้วย ทั้งนี้ ตราสาร เป็นเอกสารที่ทำขึ้นตามกฎหมายและจะโอนกันได้ก็ต่อเมื่อโอนด้วยวิธีของตราสารนั้น ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด เช่น ใบหุ้น หรือ ตั๋วเงิน เป็นต้น (ป.พ.พ. มาตรา ๗๕๐ มาตรา ๗๕๑ มาตรา ๗๕๒ และมาตรา ๗๕๓)

การจำนำนั้นยอมเป็นประกันเพื่อการชำระหนี้กับทั้งค่าอุปกรณ์ต่อไปนี้ด้วย คือ (๑) ดอกเบี้ย (๒) ค่าสินไหมทดแทนในการไม่ชำระหนี้ (๓) ค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับจำนำ (๔) ค่าใช้จ่ายเพื่อรักษาทรัพย์สินซึ่งจำนำ และ (๕) ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความปลอดภัยอันเกิดแต่ความชำรุดบกพร่องแห่งทรัพย์สินจำนำซึ่งไม่เห็นประจักษ์ (ป.พ.พ. มาตรา ๗๔๘) ดังนั้น จำนำจึงครอบคลุมถึงหนี้ประธานและหนี้อุปกรณ์ดังกล่าว

^๑ ป.พ.พ. มาตรา ๗๔๗ อันว่าจำนำนั้น คือ สัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่าผู้จำนำ ส่งมอบสังหาริมทรัพย์สิ่งหนึ่งให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้รับจำนำ เพื่อเป็นประกันการชำระหนี้

สิทธิและหน้าที่ของผู้รับจำนำและผู้จำนำ

ผู้รับจำนำ มีสิทธิที่จะยึดของจำนำไว้ได้ทั้งหมดจนกว่าจะได้รับชำระหนี้และค่าอุปกรณ์ครบถ้วน (ป.พ.พ. มาตรา ๗๕๘) โดยต้องรักษาทรัพย์สินจำนำไว้ให้ปลอดภัย และต้องสงวนทรัพย์สินจำนำนั้น เช่นอย่างวิญญูชนจะพึงสงวนทรัพย์สินของตนเอง (ป.พ.พ. มาตรา ๗๕๙) แต่ถ้าเอาทรัพย์สินซึ่งจำนำออกใช้เอง หรือเอาไปให้บุคคลภายนอกใช้สอย หรือเก็บรักษา โดยผู้จำนำมิได้ยินยอม ผู้รับจำนำจะต้องรับผิดชอบเพื่อที่ทรัพย์สินจำนำนั้นสูญหาย หรือบุบสลายไปอย่างไร้ ใดๆ แม้ทั้งเป็นเพราะเหตุสุดวิสัย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าถึงอย่างไร ใดๆ ก็คงจะต้องสูญหาย หรือบุบสลายอยู่นั่นเอง (ป.พ.พ. มาตรา ๗๖๐) และถ้ามิได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นในสัญญา หากมีดอกผลดินนัยงอกจากทรัพย์สินนั้นอย่างไร ให้ผู้รับจำนำจัดสรรใช้เป็นค่าดอกเบี้ยอันค้างชำระแก่ตน ถ้าไม่มีดอกเบี้ยค้างชำระให้จัดสรรใช้ต้นทุนแห่งหนี้อันได้จำนำทรัพย์สินเป็นประกันนั้น (ป.พ.พ. มาตรา ๗๖๑)

ผู้จำนำ ต้องชดใช้ค่าใช้จ่ายใด ๆ อันควรแก่การบำรุงรักษาทรัพย์สินจำนำนั้นให้แก่ผู้รับจำนำ เว้นแต่จะได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นในสัญญา (ป.พ.พ. มาตรา ๗๖๒)

เมื่อพ้นหกเดือนนับแต่วันส่งคืนหรือขายทอดตลาดทรัพย์สิน ห้ามมิให้ฟ้องคดี ดังต่อไปนี้
(๑) ฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความบุบสลายอันผู้รับจำนำก่อให้เกิดแก่ทรัพย์สินจำนำ (๒) ฟ้องเรียกให้ชดใช้ค่าใช้จ่ายเพื่อการบำรุงรักษาทรัพย์สินจำนำ (๓) ฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดแก่ผู้รับจำนำ เพราะความชำรุดบกพร่องในทรัพย์สินจำนำซึ่งไม่เห็นประจักษ์ (ป.พ.พ. มาตรา ๗๖๓)

การบังคับจำนำ ผู้รับจำนำต้องแจ้งให้ผู้จำนำทราบล่วงหน้าก่อน แต่ถ้าผู้จำนำยังเพิกเฉย ผู้รับจำนำอาจนำทรัพย์สินที่จำนำนั้นออกขายทอดตลาดได้ (ป.พ.พ. มาตรา ๗๖๔ ถึงมาตรา ๗๖๘)

การสิ้นสุดของการจำนำ ดังนี้ (๑) เมื่อหนี้ซึ่งจำนำเป็นประกันอยู่นั้นระงับสิ้นไปเพราะเหตุประการอื่นมิใช่เพราะอายุความ เช่น มีการชำระหนี้กันแล้ว หรือได้หักกลบลบหนี้กันแล้ว เป็นต้น (๒) เมื่อผู้รับจำนำยอมให้ทรัพย์สินที่จำนำกลับไปสู่การครอบครองของผู้จำนำ ย่อมทำให้การจำนำสิ้นสุดลงด้วย (ป.พ.พ. มาตรา ๗๖๙)

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๔๘๑/๒๕๕๙ ตามสัญญาจำนำเครื่องจักรและสัญญารักษาทรัพย์สิน ลูกหนี้สินทรัพย์ด้วยคุณภาพพาเครื่องจักรมาจำนำไว้แก่โจทก์โดยตกลงให้ ศ. ซึ่งเป็นพนักงานของลูกหนี้เป็นผู้เก็บรักษาเครื่องจักรที่จำนำไว้ที่โรงงานของลูกหนี้ โดย ศ. จะได้รับค่าตอบแทนการรักษาทรัพย์สินเพียงเดือนละ ๑๐๐ บาท และยังมีข้อตกลงว่า ตลอดเวลาที่ทรัพย์สินจำนำอยู่ในความครอบครองของผู้รักษาทรัพย์สินจำนำ แม้ผู้จำนำจะได้ใช้สอยทรัพย์สินที่จำนำ ก็ไม่ถือว่าทรัพย์สินที่จำนำกลับคืนสู่ความครอบครองของผู้จำนำ ซึ่งตามข้อตกลงดังกล่าวแม้จะไม่ให้ถือว่าเครื่องจักรกลับคืนสู่การครอบครองของผู้จำนำก็ตาม แต่เป็นการเขียนสัญญาไว้เพื่อเลี่ยงกฎหมาย เพราะเจตนาอันแท้จริงของสัญญาจำนำดังกล่าวประสงค์ให้ลูกหนี้ได้ใช้ประโยชน์จากเครื่องจักรอันเป็นทรัพย์สินที่จำนำ การที่โจทก์ซึ่งเป็นผู้รับจำนำเครื่องจักรยอมให้ลูกหนี้สินทรัพย์ด้วยคุณภาพเข้าใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินที่จำนำยอมเป็นการยอมให้ทรัพย์สินที่จำนำกลับคืนไปสู่การครอบครองของผู้จำนำตาม ป.พ.พ. มาตรา ๗๖๙ (๒) สิทธิจำนำของโจทก์จึงระงับสิ้นไป โจทก์ไม่อาจบังคับจำนำตามที่บัญญัติไว้ใน ป.พ.พ. มาตรา ๗๖๔ ได้

การจำนอง คืออะไร

การจำนอง คือ สัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งเรียกว่า “ผู้จำนอง” เอาทรัพย์สินตราไว้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งเรียกว่า “ผู้รับจำนอง” เป็นประกันการชำระหนี้ โดยไม่ส่งมอบทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้รับจำนอง (ป.พ.พ. มาตรา ๗๐๒)

ทรัพย์สินที่จะจำนองได้ คือ อสังหาริมทรัพย์ ได้แก่ ที่ดิน ทรัพย์สินอันติดอยู่กับที่ดินมีลักษณะเป็นการถาวร ทรัพย์สินอันประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดิน และทรัพย์สินอื่นเกี่ยวกับที่ดินหรือทรัพย์สินอันติดอยู่กับที่ดินหรือประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดินนั้นด้วย และสังหาริมทรัพย์ที่จะจำนองได้นั้นต้องเป็นสังหาริมทรัพย์ที่ได้จดทะเบียนไว้แล้วตามกฎหมายและเฉพาะสังหาริมทรัพย์ดังต่อไปนี้เท่านั้น คือ เรือมีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป แพ สัตว์พาหนะ และสังหาริมทรัพย์อื่น ๆ ซึ่งกฎหมายบัญญัติไว้ให้จดทะเบียนเฉพาะการ (ป.พ.พ. มาตรา ๗๐๓)

การจำนองจะสมบูรณ์ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ (ป.พ.พ. มาตรา ๗๑๔) แต่ถ้การจำนองไม่ได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่การจำนองย่อมตกเป็นโมฆะ (ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๒)^๒

สิทธิและหน้าที่ของผู้รับจำนองและผู้จำนอง ถ้าทรัพย์สินได้จำนองแล้ว และภายหลังมีจดทะเบียนภาระจำยอม โดยผู้รับจำนองมิได้ยินยอมด้วยสิทธิจำนองย่อมเป็นใหญ่กว่าภาระจำยอม (ป.พ.พ. มาตรา ๗๒๒) ถ้าทรัพย์สินซึ่งจำนองบุบสลาย หรือสูญหาย เป็นเหตุให้ไม่เพียงพอแก่การประกัน ผู้รับจำนองจะบังคับจำนองเสียในทันทีก็ได้ (ป.พ.พ. มาตรา ๗๒๓) ผู้จำนองใดได้จำนองทรัพย์สินของตนไว้เพื่อประกันหนี้อันบุคคลอื่นจะต้องชำระแล้วและเข้าชำระหนี้เสียเองแทนลูกหนี้ ผู้จำนองนั้นชอบที่จะได้รับเงินใช้คืนจากลูกหนี้ตามจำนวนที่ตนได้ชำระไป (ป.พ.พ. มาตรา ๗๒๔) ผู้จำนองซึ่งจำนองทรัพย์สินของตนไว้เพื่อประกันหนี้อันบุคคลอื่นจะต้องชำระ ไม่ต้องรับผิดชอบในหนี้ที่เกินราคาทรัพย์สินที่จำนองในเวลาที่บังคับจำนองหรือเอาทรัพย์สินจำนองหลุด (ป.พ.พ. มาตรา ๗๒๗/๑ วรรคหนึ่ง)^๓ ข้อตกลงใดอันมีผลให้ผู้จำนองรับผิดชอบที่บัญญัติไว้ในวรรคหนึ่ง หรือให้ผู้จำนองรับผิดชอบอย่างผู้ค้ำประกัน ข้อตกลงนั้นเป็นโมฆะ ไม่ว่าข้อตกลงนั้นจะมีอยู่ในสัญญาจำนองหรือทำเป็นข้อตกลงต่างหาก เว้นแต่กรณีที่ดินบุคคลเป็นลูกหนี้และบุคคลผู้มีอำนาจในการจัดการตามกฎหมายหรือบุคคลที่มีอำนาจควบคุมการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นเป็นผู้จำนองทรัพย์สินของตนไว้เพื่อประกันหนี้ของนิติบุคคลและผู้จำนองได้ทำสัญญาค้ำประกันไว้เป็นสัญญาต่างหาก (มาตรา ๗๒๗/๑ วรรคสอง)^๔

การบังคับจำนอง มี ๒ วิธี คือ (๑) การฟ้องคดีต่อศาลเพื่อให้พิพากษาสั่งให้ยึดทรัพย์สินที่จำนองออกขายทอดตลาด (ป.พ.พ. มาตรา ๗๒๘) และ (๒) การฟ้องคดีต่อศาลเพื่อให้พิพากษาสั่งให้เอาทรัพย์สินที่จำนองหลุดเป็นสิทธิของผู้รับจำนอง (ป.พ.พ. มาตรา ๗๒๙)

ความระงับไปของสัญญาจำนอง เมื่อหนี้ที่ประกันระงับสิ้นไปด้วยเหตุประการอื่นใดมิใช่เหตุอายุความ เมื่อปลดจำนองให้แก่ผู้จำนองด้วยหนังสือเป็นสำคัญ เมื่อผู้จำนองหลุดพ้น เมื่อถอนจำนอง เมื่อขายทอดตลาดทรัพย์สินซึ่งจำนองตามคำสั่งศาลอันเนื่องมาแต่การบังคับจำนองหรือถอนจำนอง หรือเมื่อมีการขายทอดตลาดทรัพย์สินตามมาตรา ๗๒๙/๑ และเมื่อเอาทรัพย์สินซึ่งจำนองนั้นหลุด^๕ ผู้รับจำนองจะบังคับจำนองแม้เมื่อหนี้ที่ประกันนั้นขาดอายุความแล้วก็ได้ แต่จะบังคับเอาดอกเบี้ยที่ค้างชำระในการจำนองเกินกว่าห้าปีไม่ได้ (ป.พ.พ. มาตรา ๗๔๕) การชำระหนี้ไม่ว่าครั้งใด ๆ สิ้นเชิงหรือแต่บางส่วน หรือ การระงับหน้อย่างใด ๆ หรือ การตกลงกันแก้ไขเปลี่ยนแปลงจำนอง หรือหนี้อันจำนองเป็นประกันนั้นเป็นประการใด ต้องนำความไป

^๒ ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๒ การใดมิได้ทำให้ถูกต้องตามแบบที่กฎหมายบังคับไว้ การนั้นเป็นโมฆะ

^๓ ป.พ.พ. มาตรา ๗๒๗/๑ เพิ่มโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ๒๐) พ.ศ. ๒๕๕๗

^๔ ป.พ.พ. มาตรา ๗๒๗/๑ วรรคสอง แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ๒๑) พ.ศ. ๒๕๕๘

^๕ ป.พ.พ. มาตรา ๗๔๔ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ๒๐) พ.ศ. ๒๕๕๗

จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เมื่อมีคำขอร้องของผู้มีส่วนได้เสีย มิฉะนั้นจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกไม่ได้ (ป.พ.พ. มาตรา ๗๔๖)

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๓๓๗/๒๕๕๖

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า คดีมีปัญหาข้อกฎหมายต้องวินิจฉัยตามฎีกาของโจทก์เพียงว่า โจทก์มีสิทธิรับช่วงสิทธิจากเจ้าหนี้มาฟ้องไล่เบี้ยเอาจากจำเลยที่ ๒ ได้หรือไม่ เห็นว่า การที่จำเลยที่ ๒ จำนองที่ดินของตนเพื่อประกันหนี้เงินกู้ที่จำเลยที่ ๑ ต้องชำระให้แก่ธนาคาร ก. เจ้าหนี้ เป็นการให้สัญญาต่อเจ้าหนี้ของจำเลยที่ ๑ ว่าหากจำเลยที่ ๑ ไม่ชำระหนี้ก็ให้ธนาคารเจ้าหนี้ของจำเลยที่ ๑ บังคับจำนองเอาที่ดินของจำเลยที่ ๒ ได้ต่างกับการค้ำประกันซึ่งโจทก์ผู้ค้ำประกันสัญญาว่า ถ้าจำเลยที่ ๑ ไม่ชำระหนี้ โจทก์จะชำระหนี้ให้เจ้าหนี้ของจำเลยที่ ๑ โดยยอมรับผิดชอบเป็นลูกหนี้ร่วมกับจำเลยที่ ๑ ลูกหนี้ ในกรณีของจำเลยที่ ๒ ต้องบังคับตาม ป.พ.พ. ในลักษณะจำนอง ซึ่งไม่มีบทบัญญัติให้นำมาตรา ๖๘๒ วรรคสอง ในลักษณะค้ำประกันมาใช้บังคับกับจำเลยที่ ๒ ให้ต้องรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมกับโจทก์ซึ่งเป็นผู้ค้ำประกันหนี้รายเดียวกันอันจะต้องรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมกันตาม ป.พ.พ. ๖๘๒^๖ วรรคสอง อันจะทำให้โจทก์รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้บังคับจำนองกับที่ดินของจำเลยที่ ๒ ได้

การค้ำประกัน คืออะไร

การค้ำประกัน คือ สัญญาซึ่งบุคคลหนึ่งเรียกว่า “ผู้ค้ำประกัน” สัญญาว่าจะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ ถ้าหากลูกหนี้ไม่ยอมชำระหนี้ หนี้ที่ค้ำประกันนี้จะเป็นหนี้อะไรก็ได้ทั้งสิ้น เช่น หนี้เงินกู้ หนี้ค่าสินค้า หนี้การก่อสร้าง เป็นต้น สัญญาค้ำประกันนั้นถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อผู้ค้ำประกันเป็นสำคัญ จะฟ้องร้องให้บังคับคดีไม่ได้ (ป.พ.พ. มาตรา ๖๘๐) ค้ำประกันนั้นจะมีได้แต่เฉพาะเพื่อหนี้อันสมบูรณ์ โดยสัญญาค้ำประกันต้องระบุหนี้หรือสัญญาที่ค้ำประกันไว้โดยชัดแจ้ง และผู้ค้ำประกันยอมรับผิดชอบเฉพาะหนี้หรือสัญญาที่ระบุไว้เท่านั้น (ป.พ.พ. มาตรา ๖๘๑ วรรคสาม)^๗

สถานะของผู้ค้ำประกันเป็นลูกหนี้ชั้นรอง ผู้ค้ำประกันไม่ใช่ลูกหนี้ของเจ้าหนี้โดยตรง เป็นเพียงผู้ที่เข้ามารับประกันการชำระหนี้ของลูกหนี้ ดังนั้น ในทางปฏิบัติแต่เดิมเจ้าหนี้มักอาศัยอำนาจการฟ้องร้องที่มีมากกว่ากำหนดให้ “ผู้ค้ำประกันต้องร่วมรับผิดชอบกับลูกหนี้ประธานอย่างลูกหนี้ร่วม” เป็นผลให้เมื่อลูกหนี้ประธานผิดนัด เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องและฟ้องร้องเอาที่ลูกหนี้ประธานและผู้ค้ำประกันได้ทันที ทั้งที่ในความเป็นจริงลูกหนี้ประธานอาจมีทรัพย์สินเพียงพอจะชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ได้ แต่ผู้ค้ำประกันกลับต้องถูกบังคับชำระหนี้อย่างลูกหนี้ประธานและกฎหมายก็กำหนดให้ผู้ค้ำประกันมีสิทธิบางอย่างเพื่อ “เกี่ยง” ไม่ชำระหนี้ในครั้งแรกได้ ข้อตกลงเช่นนี้ยอมทำให้ผู้ค้ำประกันเสียสิทธิเพื่อจะปกป้องตนเอง ดังนั้น ข้อตกลงให้ผู้ค้ำประกันต้องรับผิดชอบเหมือน “ลูกหนี้ร่วม” ข้อตกลงดังกล่าวเป็น “โมฆะ” ยกเว้นในกรณีที่ผู้ค้ำประกันเป็นนิติบุคคลและยินยอมเข้าผูกพันตนเป็นลูกหนี้ร่วม ดังนั้น ผู้ค้ำประกันจึงไม่มีหน้าที่ต้องร่วมรับผิดชอบกับหนี้ประธานอย่างลูกหนี้ร่วม^๘

^๖ ป.พ.พ. มาตรา ๖๘๒ ท่านว่าบุคคลจะยอมเข้าเป็นผู้รับเงื่อนไข เป็นประกันของผู้ค้ำประกันอีกชั้นหนึ่ง ก็เป็นได้ ถ้าบุคคลหลายคนยอมตนเข้าเป็นผู้ค้ำประกันในหนี้รายเดียวกันไซ้ ท่านว่าผู้ค้ำประกันเหล่านั้นมีความรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมกัน แม้ถึงว่าจะมีได้เข้ารับค้ำประกันร่วมกัน

^๗ ป.พ.พ. มาตรา ๖๘๑ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ๒๐) พ.ศ. ๒๕๕๗

^๘ กรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรม. คู่มือหลักประกันเพื่อการประกอบธุรกิจ การประกันการชำระหนี้ด้วยบุคคล. สืบค้นวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ จาก <http://www.led.go.th/datacenter/pdf/manual/040759-9.pdf>

การเข้าค้ำประกัน กระทำได้ ๒ กรณีคือ (๑) กรณีการเข้าค้ำประกันด้วยคน ๆ เดียว (๒) กรณีการเข้าค้ำประกันด้วยคนหลายคน การเขียนในข้อสัญญาว่าให้ผู้ค้ำประกันมีความรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมด้วยนั้น ข้อสัญญานี้จะเป็นโมฆะ^๙ ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ เป็นต้นมา การเข้าค้ำประกันด้วยคนหลายคน ผู้ค้ำประกันจะมีลักษณะเป็นลูกหนี้ร่วมกันนั้น หมายความว่า เจ้าหนี้จะบังคับให้ผู้ค้ำประกันคนใดคนหนึ่งใช้หนี้แทนจนหมดสิ้น หรือให้เฉลี่ยกัน หรือบังคับที่ใครมากน้อยอย่างไรก็ได้^{๑๐}

ความรับผิดของผู้ค้ำประกัน ความรับผิดของผู้ค้ำประกันเกิดขึ้นเมื่อ “หนี้ประธาน” ถึงกำหนดชำระ (เช่น หนี้ตามสัญญากู้ยืมเงิน หนี้ตามสัญญาจ้างแรงงาน) และ “ลูกหนี้” สัญญาประธานผิดสัญญาไม่ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ ซึ่งเจ้าหนี้มีหน้าที่บอกแจ้งการผิดนัดให้แก่ผู้ค้ำประกันทราบภายใน ๖๐ วัน นับแต่วันที่ลูกหนี้ผิดนัด

ความระงับสิ้นไปแห่งการค้ำประกัน เมื่อหนี้ของลูกหนี้ระงับสิ้นไป ไม่ว่าจะเพราะเหตุใด ๆ ผู้ค้ำประกันย่อมหลุดพ้นจากความรับผิด (ป.พ.พ. มาตรา ๖๘๘) การค้ำประกันเพื่อกิจการเนื่องกันไปหลายคราวไม่มีจำกัดเวลาเป็นคุณแก่เจ้าหนี้ ผู้ค้ำประกันอาจเลิกเสียเพื่อคราวอันเป็นอนาคตได้ โดยบอกกล่าวความประสงค์นั้นแก่เจ้าหนี้ กรณีเช่นนี้ ผู้ค้ำประกันไม่ต้องรับผิดชอบในกิจการที่ลูกหนี้กระทำลงภายหลังคำบอกกล่าวนั้นได้ไปถึงเจ้าหนี้ (ป.พ.พ. มาตรา ๖๘๙) ถ้าค้ำประกันหนี้อื่นจะต้องชำระ ณ เวลาที่กำหนดแน่นอน หากเจ้าหนี้นยอมผ่อนเวลาให้แก่ลูกหนี้โดยที่ผู้ค้ำประกันไม่ได้ตกลงด้วยในการผ่อนเวลานั้น ผู้ค้ำประกันย่อมหลุดพ้นจากความรับผิด (ป.พ.พ. มาตรา ๗๐๐) นอกจากนี้ ผู้ค้ำประกันจะขอชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ตั้งแต่วันที่ถึงกำหนดชำระก็ได้ แต่ถ้าเจ้าหนี้นยอมรับชำระหนี้ผู้ค้ำประกันก็เป็นอันหลุดพ้นจากความรับผิดด้วยเช่นกัน (ป.พ.พ. มาตรา ๗๐๑)

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๗๑๑/๒๕๕๘

โจทก์ (เจ้าหนี้) ฟ้องจำเลย (ผู้ค้ำประกันลูกหนี้) ศาลฎีกาตรวจสอบจำนวนประชุมปรึกษาแล้วข้อเท็จจริงเบื้องต้นฟังได้ว่า บ. (ลูกหนี้) ได้กู้เงินโจทก์ (เจ้าหนี้) โดยออกตั๋วสัญญาใช้เงินเพื่อประกันการชำระหนี้ โดยมีจำเลยทำสัญญาค้ำประกันยอมรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมและจะชำระหนี้ต้นเงินภายในวงเงิน ๕,๐๐๐,๐๐๐ บาท ต่อมา บ. (ลูกหนี้) ผิดสัญญา โจทก์ได้ฟ้อง บ. ต่อศาลแพ่ง โจทก์กับ บ. ทำสัญญาประนีประนอมยอมความและศาลได้มีคำพิพากษตามยอม จากนั้น บ. ชำระหนี้ให้โจทก์บางส่วน จำนวนเงิน ๘๖๑,๐๒๔.๒๙ บาทแล้วไม่ชำระอีก โจทก์จึงฟ้องจำเลยในฐานะผู้ค้ำประกันเป็นคดีนี้

ศาลฎีกามีปัญหาต้องวินิจฉัยตามฎีกาของจำเลยว่า จำเลยต้องรับผิดชอบตามสัญญาค้ำประกันใช้เงินแก่โจทก์ตามคำพิพากษาอุทธรณ์หรือไม่ เห็นว่า หนี้ตามสัญญาค้ำประกันเป็นหนี้อุปการณ ผู้ค้ำประกันจะต้องรับผิดชอบตามสัญญาค้ำประกันก็ต่อเมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้เงินกู้ซึ่งเป็นหนี้ประธาน หรือยังมีหนี้ประธานที่ผู้ให้กู้ยังไม่ได้รับชำระหนี้ กล่าวคือ ยังคงมีหนี้ประธานอยู่ การที่โจทก์ฟ้อง บ. ให้รับผิดชอบชำระหนี้ตามสัญญากู้ยืมซึ่งเป็นหนี้ประธาน โจทก์กับ บ. ทำสัญญาประนีประนอมยอมความและศาลพิพากษตามยอมแล้ว ย่อมทำให้หนี้ประธาน คือ หนี้กู้ยืมระงับ เกิดเป็นหนี้ใหม่ตามสัญญาประนีประนอมยอมความตาม ป.พ.พ. มาตรา ๘๕๒ เมื่อหนี้กู้ยืมเงินซึ่ง

^๙ ป.พ.พ. มาตรา ๖๘๑/๑ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ๒๐) พ.ศ. ๒๕๕๗ โดยเพิ่ม “ข้อตกลงใดที่กำหนดให้ผู้ค้ำประกันต้องรับผิดชอบอย่างเดียวกับลูกหนี้ร่วมหรือในฐานะเป็นลูกหนี้ร่วม ข้อตกลงนั้นเป็นโมฆะ”

^{๑๐} ป.พ.พ. มาตรา ๖๘๒ วรรคสอง ถ้าบุคคลหลายคนยอมตนเข้าเป็นผู้ค้ำประกันในหนี้รายเดียวกัน ท่านว่าผู้ค้ำประกันเหล่านั้นมีความรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมกัน แม้ถึงว่าจะมิได้เข้ารับค้ำประกันรวมกัน

เป็นหนี้ประธานระดับ จึงไม่มีหนี้ที่จำเลยในฐานะผู้ค้ำประกันจะต้องรับผิดชอบอีก จำเลยจึงไม่ต้องรับผิดชอบตามสัญญา
ค้ำประกันที่จะต้องใช้จ่ายเงินแก่โจทก์ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๖๙๘^{๑๑}

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๐๒๗/๒๕๕๕

กรณีโจทก์ (เจ้าหนี้) ฟ้องจำเลยที่ ๔ (ผู้ค้ำประกันชำระหนี้และจำนองที่ดิน) จำเลยที่ ๔ รับว่าทำ
สัญญาค้ำประกันหนี้ของจำเลยที่ ๑ ที่ ๒ บริษัท ย. และบริษัท เอ. ไว้แก่โจทก์รวม ๕ ฉบับ และจำเลยที่ ๔
จะต้องรับผิดชอบในวงเงินตามสัญญาค้ำประกันนั้นเป็นเงินรวม ๓,๐๐๐,๐๐๐ บาท โดยจำเลยที่ ๔ จำนองที่ดินไว้ต่อ
โจทก์เพื่อเป็นประกันหนี้ของจำเลยที่ ๔ เอง รวมถึงที่จำเลยที่ ๔ ได้ค้ำประกันหนี้ของจำเลยที่ ๑ และที่ ๒ กับ
บริษัทในเครือดังกล่าวที่มีอยู่ต่อโจทก์ โดยจำเลยที่ ๔ ในฐานะผู้ค้ำประกันและผู้จำนองในวงเงิน ๓,๐๐๐,๐๐๐
บาท ดังนั้น เมื่อโจทก์ทวงถามให้จำเลยที่ ๔ ในฐานะผู้ค้ำประกันชำระหนี้ และจำเลยที่ ๔ ได้ขอชำระหนี้ให้แก่
โจทก์ตามจำนวนเงินในสัญญาค้ำประกันรวม ๕ ฉบับ เป็นเงิน ๓,๐๐๐,๐๐๐ บาท โดยไม่ปรากฏว่าจำนวนเงิน
ดังกล่าวไม่เพียงพอต่อความรับผิดชอบของจำเลยที่ ๔ ตามสัญญาค้ำประกันทั้งหมด และโจทก์มิได้นำสืบให้ชัดว่า
จำนวนเงินที่จำเลยที่ ๔ ชำระยังไม่เพียงพอต่อความรับผิดชอบตามสัญญาค้ำประกันเพราะยังมีดอกเบี้ยหรือค่า
อุปกรณอื่น ๆ อีก จึงต้องฟังว่าจำเลยที่ ๔ ชำระหนี้ครบถ้วนตามความรับผิดชอบในสัญญาค้ำประกันแล้ว แต่โจทก์
ไม่ยอมรับชำระหนี้จากจำเลยที่ ๔ จำเลยที่ ๔ ในฐานะผู้ค้ำประกันจึงเป็นอันหลุดพ้นจากความรับผิดชอบตาม
ป.พ.พ. มาตรา ๗๐๑ วรรคสอง^{๑๒}

หลักประกันตามกฎหมายอื่น

เนื่องจากการจำนองและจำนำนั้นต่างเป็นการประกันการชำระหนี้ที่มีข้อจำกัด ซึ่งกรณีจำนองนั้น
แม้กฎหมายมิได้กำหนดให้ต้องส่งมอบทรัพย์สินที่จำนองและผู้จำนองสามารถใช้สอยทรัพย์สินที่จำนองให้เกิด
ประโยชน์ทางเศรษฐกิจต่อไปได้จนกว่าจะมีการบังคับจำนอง แต่ทรัพย์สินที่สามารถนำไปจำนองได้นั้นจำกัด
เฉพาะอสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์มีทะเบียนบางประเภทเท่านั้นไม่สามารถนำสังหาริมทรัพย์อื่นที่มี
มูลค่าทางเศรษฐกิจ เช่น เครื่องจักร สิทธิเรียกร้อง สินค้าคงคลัง วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตสินค้า หรือทรัพย์สิน
ทางปัญญา ฯลฯ หรือสังหาริมทรัพย์อื่นที่ผู้ประกอบการใช้ในการประกอบธุรกิจ อาทิ เครื่องบิน เป็นต้น มาจำนอง
เป็นประกันการชำระหนี้ได้ ส่วนกรณีจำนำนั้นเฉพาะสังหาริมทรัพย์เท่านั้นที่จะนำมาจำนำได้ และต้องมีการส่ง
มอบสังหาริมทรัพย์ที่จำนำด้วย จึงมีความจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. ๒๕๕๘
เป็นกฎหมายเฉพาะเพื่อให้มีการนำทรัพย์สินที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจที่ไม่สามารถจำนองหรือจำนำได้ มาใช้เป็น
ประกันการชำระหนี้ในลักษณะที่ผู้ให้หลักประกันไม่ต้องส่งมอบการครอบครองทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน
ให้แก่ผู้รับประกันได้ เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถใช้ทรัพย์สินเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางเศรษฐกิจที่
เป็นประโยชน์ต่อภาคธุรกิจได้อย่างแท้จริง โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๘
และมีผลใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดสองร้อยสี่สิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป เว้นแต่ บาง
มาตราที่มีผลบังคับทันที

สัญญาหลักประกันทางธุรกิจ คือ สัญญาซึ่งคู่สัญญาฝ่ายหนึ่ง เรียกว่า “ผู้ให้หลักประกัน” ตรา
ทรัพย์สินไว้แก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง เรียกว่า “ผู้รับหลักประกัน” เพื่อเป็นประกันการชำระหนี้ โดยไม่จำเป็นต้อง

^{๑๑} ป.พ.พ. มาตรา ๖๙๘ อันผู้ค้ำประกันย่อมหลุดพ้นจากความรับผิดชอบในขณะเมื่อหนี้ของลูกหนี้ระงับสิ้นไปไม่ว่าเพราะเหตุใด ๆ

^{๑๒} ป.พ.พ.มาตรา ๗๐๑ วรรคสอง ถ้าเจ้าหนี้ไม่ยอมรับชำระหนี้ ผู้ค้ำประกันก็เป็นอันหลุดพ้นจากความรับผิดชอบ

ส่งมอบทรัพย์สินนั้นแก่ผู้รับหลักประกัน และผู้ให้หลักประกันจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้^{๑๓} โดยผู้ให้ประกันจะตราทรัพย์สินไว้แก่ผู้รับประกันเพื่อเป็นหลักประกันการชำระหนี้ของตน หรืออาจตราทรัพย์สินของตนไว้เพื่อประกันการชำระหนี้อันบุคคลอื่นต้องชำระก็ได้ ส่วนผู้รับหลักประกันนั้นต้องเป็นสถาบันการเงินหรือบุคคลอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง^{๑๔}

ทรัพย์สินที่สามารถนำมาเป็นหลักประกันทางธุรกิจ ตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. ๒๕๕๘ กำหนดไว้ในมาตรา ๘ มี ๖ ประเภท ได้แก่

๑. กิจการ หมายถึง ทรัพย์สินที่ผู้ให้หลักประกันใช้ในการประกอบธุรกิจและสิทธิต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจนั้นที่ผู้ให้หลักประกันนำมาใช้เป็นประกันการชำระหนี้ ซึ่งผู้ให้หลักประกันอาจโอนบรรดาทรัพย์สินและสิทธิต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องนั้นให้แก่บุคคลอื่นในลักษณะที่ผู้รับโอนสามารถประกอบธุรกิจดังกล่าวต่อไปได้ทันที

๒. สิทธิเรียกร้อง หมายถึง สิทธิที่จะได้รับชำระหนี้และสิทธิอื่น ๆ แต่ไม่หมายความรวมถึงสิทธิที่มีตราสาร

๓. สंहारิมทรัพย์สิน ได้แก่ สंहาริมทรัพย์สินที่ผู้ให้หลักประกันใช้ในการประกอบธุรกิจ เช่น เครื่องจักร สินค้าคงคลัง หรือวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตสินค้า

๔. อสังหาริมทรัพย์สิน ได้แก่ อสังหาริมทรัพย์สินในกรณีให้ผู้ให้หลักประกันประกอบธุรกิจอสังหาริมทรัพย์สินโดยตรง

๕. ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property) หมายถึง ผลงานอันเกิดจากการประดิษฐ์ คิดค้น หรือสร้างสรรค์ของมนุษย์ ซึ่งเน้นที่ผลผลิตของสติปัญญาและความชำนาญ โดยไม่คำนึงถึงชนิดของการสร้างสรรค์หรือวิธีในการแสดงออก ทรัพย์สินทางปัญญาอาจแสดงออกในรูปแบบของสิ่งที่จับต้องได้ เช่น สินค้าต่าง ๆ หรือในรูปแบบของสิ่งที่จับต้องไม่ได้ เช่น บริการ แนวคิดในการดำเนินธุรกิจ กรรมวิธีการผลิตทางอุตสาหกรรม เป็นต้น ซึ่งในทางสากล ทรัพย์สินทางปัญญาแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ (๑) ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม (Industrial Property) หมายถึง ความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่เกี่ยวกับสินค้าอุตสาหกรรมต่าง ๆ ได้แก่ สิทธิบัตร (Patent) แบบผังภูมิของวงจรรวม (Layout – Design of Integrated Circuits) เครื่องหมายการค้า (Trademark) ความลับทางการค้า (Trade Secret) ชื่อทางการค้า (Trade Name) และสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication) และ (๒) ลิขสิทธิ์ (Copyright) หมายถึง สิทธิแต่เพียงผู้เดียวของผู้สร้างสรรค์ที่จะกระทำการใด ๆ เกี่ยวกับงานที่ผู้สร้างสรรค์ได้ทำขึ้นตามประเภทลิขสิทธิ์ที่กฎหมายกำหนด ได้แก่ งานประเพณาวรรณกรรม นาฏกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง งานแพร่เสียงแพร่ภาพ หรืองานอื่นใดในประเภทงานวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ หรือแผนกศิลปะ^{๑๕} ผู้สร้างสรรค์งานนี้ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ทันทีที่มีการสร้างสรรค์งานขึ้น โดยมีต้องไปจดทะเบียนการได้มาซึ่งสิทธิในลิขสิทธิ์ นอกจากการได้ลิขสิทธิ์มาด้วยการสร้างสรรค์ด้วยตนเอง ยังอาจได้มาด้วยการรับโอนลิขสิทธิ์จากผู้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์โดยทางนิติกรรมหรือทางมรดกได้อีกด้วย

^{๑๓} พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. ๒๕๕๘ มาตรา ๖

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน มาตรา ๗

^{๑๕} พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗

๖. ทรัพย์สินอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ตามกฎกระทรวงกำหนดให้ทรัพย์สินอื่นเป็นหลักประกัน พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้กำหนดให้ไม้ยืนต้นเป็นทรัพย์สินที่ใช้เป็นหลักประกันได้ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้มีการให้หลักประกันทางธุรกิจมากยิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์แก่การประกอบธุรกิจและเศรษฐกิจของประเทศ^{๑๖} โดยเฉพาะไม้ยืนต้นที่มีมูลค่าในทางเศรษฐกิจ เช่น ต้นไม้ตามบัญชีท้ายกฎหมายว่าด้วยสวนป่า มี ๕๘ ชนิด ได้แก่ ไม้สัก พะยูง ชิงชัน แดง เต็ง รัง ตะเคียน สะเดา นางพญาเสือโคร่ง ปิบ ตะแบกนา ไม้สกุลจําปี จามจุรี กัลปพฤกษ์ ราชพฤกษ์ ฯลฯ ถือเป็นทรัพย์สินที่ใช้เป็นหลักประกันทางธุรกิจได้ด้วย

คู่สัญญาหลักประกันทางธุรกิจ ประกอบด้วยผู้ให้หลักประกันและผู้รับหลักประกัน โดยเฉพาะผู้รับหลักประกันนั้นต้องเป็นสถาบันการเงินหรือบุคคลอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวงเท่านั้น^{๑๗} สถาบันการเงินที่สำคัญ ๆ ในประเทศไทย^{๑๘} ได้แก่ ธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารเฉพาะกิจ^{๑๙} (ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ธนาคารอาคารสงเคราะห์ เป็นต้น) บริษัทประกันชีวิต ไร่รับจํานำ บริษัทเงินทุน บริษัทเครดิตฟองซิเอร์ บริษัทหลักทรัพย์ บริษัททรัพย์สินจัดการกองทุน และสถาบันคุ้มครองเงินฝาก

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร หรือ ธ.ก.ส. เป็นสถาบันการเงินแรกๆ ที่ดำเนินโครงการธนาคารต้นไม้ โดยเริ่มโครงการมาตั้งแต่ปี ๒๕๕๓ ปัจจุบันมีสมาชิกกว่า ๑ แสนราย ใน ๖,๘๐๔ ชุมชน มีต้นไม้ในโครงการกว่า ๑๑.๗๙ ล้านต้น ธ.ก.ส. ให้สินเชื่อกับเกษตรกรที่อยู่ในโครงการธนาคารต้นไม้ โดยใช้ต้นไม้เป็นหลักประกันค้ำประกัน แต่ต้องปลูกในที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์ ส่วนการตีมูลค่านั้นขึ้นอยู่กับประเภทต้นไม้และขนาด โดยใช้สูตรที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพัฒนาเป็นมาตรฐานกลาง แต่เดิมการให้กู้โดยมีหลักทรัพย์ คือ ที่ดิน โดย ธ.ก.ส. จะให้สินเชื่อร้อยละ ๕๐ ของหลักทรัพย์ แต่ถ้าที่ดินนั้นปลูกต้นไม้จะเพิ่มเป็นร้อยละ ๘๐ ทำให้ ที่ดิน ๑ ไร่ ราคา “หนึ่งล้านบาท” หากไม่ปลูกต้นไม้ กู้ได้เพียง “ห้าแสนบาท” แต่ถ้าปลูกต้นไม้ตามหลักของธนาคารต้นไม้ ธ.ก.ส. จะให้กู้ “แปดแสนบาท” สำหรับเกณฑ์ใช้ต้นไม้เป็นหลักประกันจะแบ่งเป็น ๔ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มไม้เนื้ออ่อนที่โตเร็ว กลุ่มไม้เนื้อปานกลาง กลุ่มไม้สัก และกลุ่มไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้พะยูง ส่วนต้นไม้ที่ไม่รับเป็นหลักประกัน ได้แก่ ไม้ยางพารา ยูคาลิปตัส พญาศสาร มะพร้าว และไม้ที่ไม่สามารถแปรรูปก่อสร้างบ้านเรือนได้^{๒๐}

^{๑๖} กฎกระทรวงกำหนดให้ทรัพย์สินอื่นเป็นหลักประกัน พ.ศ. ๒๕๖๑. (๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๕ ตอนที่ ๘๙ ก, หน้า ๑-๒.

^{๑๗} พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. ๒๕๕๘ มาตรา ๓ “สถาบันการเงิน” หมายความว่า (๑) สถาบันการเงินตามกฎหมายว่าด้วยธุรกิจสถาบันการเงิน (๒) บริษัทที่ได้รับใบอนุญาตประกอบธุรกิจประกันชีวิตตามกฎหมายว่าด้วยการประกันชีวิตและบริษัทที่ได้รับใบอนุญาตประกอบธุรกิจประกันวินาศภัยตามกฎหมายว่าด้วยการประกันวินาศภัย (๓) ธนาคารหรือสถาบันการเงินที่มีกฎหมายเฉพาะจัดตั้งขึ้น

^{๑๘} สถาบันคุ้มครองเงินฝาก. ความรู้ทางการเงินสำหรับประชาชน: สถาบันการเงิน. สืบค้นวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ จาก http://www.dpa.or.th/ewt_dl_link.php?nid=634&filename=index

^{๑๙} คำสั่งกระทรวงการคลัง ที่ ๔๓๓/๒๕๕๘ ข้อ ๒ สั่ง ณ วันที่ ๒ เมษายน ๒๕๕๘ สืบค้นวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ จาก <https://www.baac.or.th/km/?p=1037>

^{๒๐} MoNo ๒๙ News: ข่าวดี! ธ.ก.ส. พร้อมปล่อยสินเชื่อ ใช้ต้นไม้เป็นหลักค้ำประกัน. สืบค้นวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ จาก <https://news.mthai.com/general-news/667829.html>

สิทธิหน้าที่ของผู้ให้หลักประกัน ผู้ให้หลักประกันมีสิทธิครอบครอง ใช้สอย แลกเปลี่ยน จำหน่าย จ่ายโอน แต่ไม่มีสิทธินำทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันไปจำนำเพื่อเป็นประกันการชำระหนี้ต่อไป เพราะจะทำให้การจำนำตกเป็นโมฆะ (มาตรา ๒๒) มีสิทธิตรวจสอบจำนวนหนี้ที่ยังมิได้ชำระ (มาตรา ๒๖) มีสิทธิในการไถ่ถอนทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน (มาตรา ๒๗) และมีหน้าที่แจ้งให้ผู้รับหลักประกันทราบหากรายละเอียดของทรัพย์สินที่เป็นประกันเปลี่ยนแปลงไปจากที่จดทะเบียนตามที่คู่สัญญาตกลงกันไว้ (มาตรา ๒๐ วรรคสอง) ตลอดจน ดำเนินการขอยกเลิกการจดทะเบียนเมื่อหนี้ที่ประกันระงับสิ้นไปด้วยเหตุอื่นใดอันมิใช่เหตุอายุความ หรือเมื่อคู่สัญญาตกลงกันเป็นหนังสือให้ยกเลิกสัญญาหลักประกันทางธุรกิจ หรือเมื่อมีการไถ่ถอนทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน (มาตรา ๒๑ วรรคหนึ่ง) รวมถึงต้องใช้ความระมัดระวัง ดูแล และสงวนรักษาทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน (มาตรา ๒๓) ต้องจัดทำบัญชีทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน (มาตรา ๒๔) และต้องยอมให้ผู้รับหลักประกันเข้าตรวจสอบทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน (มาตรา ๒๕)

สิทธิหน้าที่ของผู้รับประกัน ผู้รับประกันมีสิทธิได้รับค่าเสียหายในกรณีที่ทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันสูญหาย หรือเสื่อมราคาลงอันเนื่องมาจากเหตุที่ผู้ให้หลักประกันต้องรับผิดชอบ (มาตรา ๒๓) สิทธิเข้าตรวจสอบทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันและบัญชีทรัพย์สินเป็นครั้งคราว (มาตรา ๒๕) สิทธิได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันก่อนเจ้าหนี้สามัญไม่ว่าสิทธิในทรัพย์สินจะโอนไปยังบุคคลภายนอกแล้วหรือไม่ (มาตรา ๒๔) และมีหน้าที่ดำเนินการขอแก้ไขรายการจดทะเบียนในกรณีคู่สัญญาตกลงแก้ไขรายการจดทะเบียนเป็นประการอื่น หรือในกรณีที่รายละเอียดของทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันเปลี่ยนแปลงไปจากที่จดทะเบียนตามที่คู่สัญญาตกลงกันไว้ (มาตรา ๒๐ วรรคหนึ่งและวรรคสอง) รวมถึงดำเนินการขอยกเลิกการจดทะเบียนเมื่อมีการจำหน่ายทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันในการบังคับหลักประกันหรือเมื่อทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันหลุดเป็นสิทธิแก่ผู้รับหลักประกัน (มาตรา ๒๖) และออกหนังสือยินยอมให้ยกเลิกการจดทะเบียนแก่ผู้ให้หลักประกันเมื่อหนี้ที่ประกันระงับสิ้นไปด้วยเหตุอื่นใดอันมิใช่เหตุอายุความ หรือเมื่อคู่สัญญาตกลงกันเป็นหนังสือให้ยกเลิกสัญญาหลักประกันทางธุรกิจ หรือเมื่อมีการไถ่ถอนทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน มิเช่นนั้นหากเกิดความเสียหายผู้รับหลักประกันต้องชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้ให้ประกัน (มาตรา ๒๘)

ความระงับสิ้นไปแห่งสัญญาหลักประกันทางธุรกิจมี ๔ กรณี (๑) หนี้ที่ประกันระงับสิ้นไปด้วยเหตุประการอื่นใดอันมิใช่เหตุอายุความ (๒) ผู้รับหลักประกันและผู้ให้ประกันตกลงกันเป็นหนังสือให้ยกเลิกสัญญาหลักประกันทางธุรกิจ (๓) มีการไถ่ถอนทรัพย์สินหลักประกัน (๔) มีการจำหน่ายทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันการบังคับหลักประกันหรือเมื่อทรัพย์สินที่เป็นประกันหลุดเป็นสิทธิแก่ผู้รับหลักประกัน (มาตรา ๘๐) ผู้รับหลักประกันจะบังคับหลักประกันแม้เมื่อหนี้ที่ประกันนั้นขาดอายุความแล้วก็ได้ แต่จะบังคับเอาดอกเบี้ยที่ค้างชำระตามสัญญาหลักประกันทางธุรกิจเกินกว่าห้าปีไม่ได้ (มาตรา ๘๑)

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

หลักประกันตามสัญญาทางแพ่งที่เป็นหลักประกันด้วยทรัพย์สินหรือหลักประกันด้วยบุคคลในรูปแบบจำนำต่างกับจำนองตรงที่จำนำต้องส่งมอบทรัพย์สินแก่ผู้รับจำนำ ส่วนจำนองไม่ต้องส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้รับจำนองแต่นำทะเบียนทรัพย์สินไปให้เจ้าหน้าที่จดทะเบียนการจำนองให้ปรากฏตราไว้เป็นประกันการชำระหนี้ ซึ่งตราใบที่ทรัพย์สินยังอยู่ในการยึดถือไว้ของเจ้าหนี้ เจ้าหนี้ก็ยังสามารถใช้สิทธิบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินที่จำนอง จำนำ หรือที่ยึดถือไว้ได้แม้ว่าสิทธิเรียกร้องส่วนที่เป็นประธานจะขาดอายุความแล้วก็ตาม

ดังนั้น ในการทำสัญญาในรูปแบบของจำนำ จำนองและค้ำประกัน คู่สัญญาควรตระหนักรู้และเข้าใจหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการทำสัญญาอันเป็นหลักประกันทางแพ่งเพื่อสิทธิประโยชน์ของตนโดยชอบด้วยกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และนอกจากนี้ยังมีกฎหมายเฉพาะอื่น ๆ ด้วย อาทิ พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. ๒๕๕๘ ซึ่งกำหนดให้ผู้รับหลักประกันจะต้องเป็นสถาบันการเงินหรือบุคคลอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวงเท่านั้น ส่วนผู้ให้หลักประกันจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ โดยทรัพย์สินที่ใช้เป็นหลักประกันทางธุรกิจได้ เช่น กิจการ สิทธิเรียกร้อง ส่งหาริมทรัพย์ อสังหาริมทรัพย์ ทรัพย์สินทางปัญญา รวมถึงทรัพย์สินอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ทั้งนี้ กฎหมายเฉพาะนี้มุ่งหมายเพื่อให้มีการนำทรัพย์สินที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจที่ไม่สามารถจำนองหรือจำนำได้ มาใช้เป็นประกันการชำระหนี้ในลักษณะที่ผู้ให้หลักประกันไม่ต้องส่งมอบการครอบครองทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันให้แก่ผู้รับประกัน เป็นการส่งเสริมให้มีการให้หลักประกันทางธุรกิจมากยิ่งขึ้นอันจะเป็นประโยชน์แก่การประกอบธุรกิจและเศรษฐกิจของประเทศ

ข้อเสนอแนะ

กรณีไม้ยืนต้นเป็นทรัพย์สินอื่นที่ใช้เป็นหลักประกันทางธุรกิจได้ตามกฎกระทรวงนั้น เนื่องจากมาตรา ๗ พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช ๒๔๘๔ และแก้ไขเพิ่มเติมจากประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐๖/๒๕๕๗ได้กำหนดให้ชนิดไม้ ๑๘ ชนิด เป็น “ไม้หวงห้ามประเภท ก.” ได้แก่ ไม้สัก ไม้ยาง ไม้พะยูน เป็นต้น ไม่ว่าจะขึ้นอยู่ที่ใดในราชอาณาจักร ซึ่งต้องมีการขออนุญาตก่อนตัดโค่น หากมีการใช้ที่ดินของตนเองโดยไม่ได้รับการอนุญาต จะต้องรับโทษ ห้าปีถึงยี่สิบปี หรือปรับตั้งแต่ห้าหมื่นบาทถึงสองล้านบาท ประชาชนทั่วไปได้สะท้อนว่าบทบัญญัตินี้มีขั้นตอนการขออนุญาตที่มีความซับซ้อน โดยที่ทางการขาดการให้ความรู้แก่ประชาชน จึงทำให้ประชาชนจำนวนมากไม่ทราบว่าต้องมีการขออนุญาตในการทำไม้หวงห้ามประเภท ก. ตามชนิดไม้ดังกล่าว จึงสร้างความหวาดกลัวกับประชาชนว่าหากทำไม้จะถูกจับ มาตรการดังกล่าวจึงไม่ส่งเสริมแรงจูงใจให้เกษตรกรและอุตสาหกรรมไม้ได้อย่างแท้จริง การยกเลิกมาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ฯ ก็เพื่อที่จะทำให้ไม่มีการกำหนดไม้ในประเภทดังกล่าวถูกต้องคือความเป็นไม้หวงห้ามในที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองของประชาชนอีกต่อไป อย่างไรก็ตาม การแก้ไขให้ไม้ทุกชนิดในที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายที่ดินไม่เป็นไม้หวงห้ามนั้น ก็อาจก่อให้เกิดปัญหาในการลักลอบตัดไม้ในเขตที่ดินของรัฐแล้วนำมาสวมเป็นไม้ในที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายที่ดินได้ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ภาครัฐควรมีมาตรการที่เกี่ยวข้องกับไม้ยืนต้นให้เกิดความชัดเจนและเหมาะสม

บรรณานุกรม

หนังสือและบทความในหนังสือ

- กระทรวงยุติธรรม, กรมบังคับคดี. (๒๕๕๙). *คู่มือหลักประกันเพื่อการประกอบธุรกิจ การประกันการชำระหนี้ ด้วยบุคคล*. (พิมพ์ครั้งที่ ๑, พฤษภาคม ๒๕๕๙) กรุงเทพฯ.
- กฎกระทรวงกำหนดให้ทรัพย์สินอื่นเป็นหลักประกัน พ.ศ. ๒๕๖๑. (๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๕ ตอนที่ ๘๙ ก.
- พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ๒๐) พ.ศ. ๒๕๕๗. (๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๗). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๑ ตอนที่ ๗๗ ก.
- พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ๒๑) พ.ศ. ๒๕๕๘. (๑๔ กรกฎาคม ๒๕๕๘). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๒ ตอนที่ ๖๓ ก.
- พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ๒๒) พ.ศ. ๒๕๕๘. (๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๘). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๒ ตอนที่ ๑๐๔ ก.
- พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. ๒๕๕๘. (๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๘). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๓๒ ตอนที่ ๑๐๔ ก.
- สถิต เล็งไธสง. (๒๕๕๘). *หลักกฎหมายแพ่งตามแนวคิด อาจารย์สถิต เล็งไธสง*. พิมพ์อักษร: กรุงเทพฯ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, สำนักกฎหมาย. (๒๕๖๑). *คู่มือการเขียนบทความวิชาการด้านกฎหมาย*. สำนักการพิมพ์: กรุงเทพฯ.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

- กระทรวงยุติธรรม, กรมบังคับคดี. (๒๕๕๙). *คู่มือหลักประกันเพื่อการประกอบธุรกิจ การประกันการชำระหนี้ ด้วยบุคคล*. สืบค้นวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ จาก <http://www.led.go.th/datacenter/pdf/manual/๐๔๐๗๕๙-๙.pdf>
- ระบบสืบค้นคำพิพากษา คำสั่งคำร้องและคำวินิจฉัยศาลฎีกา. สืบค้นเมื่อ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๗๑ จาก <http://deka.supremecourt.or.th/search>
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์*. สืบค้นวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ จาก <http://www.krisdika.go.th>
- MoNo ๒๙ News: *ข่าวดี! ฐ.ก.ส. พร้อมปล่อยสินเชื่อ ใช้ต้นไม้เป็นหลักค้ำประกัน*. สืบค้นวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ จาก <https://news.mthai.com/general-news/๖๖๗๘๒๙.html>